

Mads Brinkmann Pedersens translokationstale

Taler

Mads Brinkmann Pedersen
Rektor på Struer Statsgymnasium

Dato

27. juni 2025

Sted

Struer Statsgymnasium,
Jyllandsgade 2 7600 Struer

1 **Kære dimittender, kære forældre, kære familier og kære ansatte på Struer Statsgymnasium**

Fjederen i min ryg er trukket godt op. Efter at have været sat til side som et
5 stykke glemt legetøj i et langt år er jeg klar til at holde årets dimissionstale. Ikke
for at demonstrere viden som en anden åndsfyrste eller tale dunder over jer
studenter om pligt og dyder som den bryske rektor på Metropolitanskolen i
Hans Scherfigs roman: det forsømte forår. Mine 3241 ord fører gennem
emnerne uddannelsesglæde, anstrengelsens poesi, kunstig intelligens, rovdyr, en
10 let skjult reference til Shu Bi Dua, inden vandringen slutter med Johnny. En
lejlighedstale, der markerer at jeres tid på SSG nu er forbi –og som siger tak fordi
I kom og meldte jer ind i SSG-fællesskabet. Om lidt skal I forlade de kendte røde
mure for sidste gang som elever. Lettelse måske tilsat et lille stænk vemod.

15 Min forberedelse af talen er en slidsom opgave. Den æder sig med glubende
rovdysappetit ind på flere og flere af døgnets timer. Formuleringer og
alternative disponeringer af stoffet invaderer mine tanker, mens jeg snitter løg,
stryger skjorter eller vasker op. En sjælden gang strejfer en fristende tanke mig:
Genbrug en gammel tale – den har studenterne jo ikke hørt og de ansatte
20 lykkelig glemt – slip fri, få mentalt fred og start en Netflix-serie. Men jeg bliver i
det, jeg gør mig umage, for hvor flygtig og rituel talen end er, så er det en vigtig
opgave, hvert eneste år. For jer studenter er det en helt særlig dag. Alt andet ville
være respektløst over for jer, for skolen og for min rolle. Lige nu, på det her
tidspunkt i processen er jeg lettet. Det sidste punktum er sat.

25

Talens første del går gennem Wicklow Gap – et digt af Martin Swords

*As I came over Wicklow Gap
All on a summer's day*

30

*A sight I met which held me trapped
And took my breath away
A view emerged as if to say
Stop and remember well today
35 Treasure the memory from this day
Before you're on your way, now
Before you're on your way*

*As I came over Wicklow Gap
40 All in a summer still
The sun shone on the mountain cap
A single shaft of golden spill
And lit ablaze the very hill
I can recall it still
45 If ever my spirit's ill
It lifts my heart and always will, now
I know it always will*

Det ville overraske mig og min netsøgning, hvis poet eller digt er kendt i videre
50 litterære kredse. Og digtet havde med garanti ikke fundet vej til min rektortale, hvis ikke jeg selv havde besøgt irske Wicklow Mountains for år tilbage. Digtet beskriver, hvorledes jeget en sommerdag er standset på sin vandring over højedraget betaget af udsigten, der er så smuk og overvældende at det synes at bede om at blive forevigtet i jegets indre billedalbum: *Treasure the memory from*
55 *this day*. Og jeget der nu mindes hin sommerdag, ved at det smukke minde kan løfte et nedtrykt sind.

Parallellen her til gymnasiehallen er klar, banal og lige i hjertet. For foran mig sidder det smukke syn af huerne i alle de forskellige farver, vi standser alle –
60 forældre, ansatte og andre gæster – en stund for at nyde synet. Og mon ikke også dagen sætter sig som et godt minde. Mindet om jer her i salen kan måske endda berolige et nervøst lærersind, når tvivlen om det også vil lykkes for et kommende kuld afgangselever, melder sig.

65 Og så er vi stolte af jer. Lttede over at I kom op ad læringskurvens stejle stigning, at I har vist at I kunne, at I bestod og at I er klar til at gå videre på jeres livsvandring med eksamensbeviset i hånden. Men først om lidt.

70 Vores vandringsmand taber pusten på grund af den smukke udsigt. Men måske er der også den simple fysiologiske forklaring på åndenøden, at der er 475 højdemeter derop. Måske forstærker den forudgående anstrengelse ligefrem den æstetiske oplevelse. Lettelsen over endelig at have nået toppen, at have overvundet sig selv.

75

I antologien med titlen “Uddannelsesglæde” udgivet af Tænketanken DEA i dette forår skriver Stefan Hermann om “anstrengelsens poesi”. Hermann taler for en dannelsesforestilling, hvor dannelse ikke alene handler om at realisere sig selv, at opnå den individuelle frihed, der ligger i at uddanne sig, men også
80 omfatter omhu, grundighed og flid. Det er Hermanns oplevelse af nutidens pædagogiske linje, at vi er blevet for bange for at gøre elever kede af det, når det bliver tungt at lære, når tingene kræver en ekstra indsats.

Vi har glemt det dannende aspekt i at lære at anstrenge sig, mener Hermann.
85 Ikke anstrengelse som en taknemmelig modydelse for gratis uddannelse. Ikke anstrengelse for at opnå eksamen og omverdenens anerkendelse, men anstrengelse som pædagogisk nødvendighed. Oplevelsen af mestring, oplevelsen af at have overvundet sig selv, momenterne af selvforglemmelse i brydetaget med stoffet giver nemlig begejstring og uddannelsesglæde. Anstrengelsens poesi.
90 Nok er den indre lyst og oplevelse af stoffets personlige relevans for en selv stærke motorer, men de bærer ikke hele vejen op ad læringskurvens skrappe stigningsprocenter. Der skal anstrengelse til som bundtræk.

I 10 år har jeg budt nye og nuværende elever velkommen til et nyt skoleår med
95 følgende besked:

*“I vil også komme til at anstrenge jer. I administrationsbygningen har vi en meget smuk gammel trappe med et pendul. Det er et af de smukkeste steder på skolen, men man skal lægge kræfter i for at komme ind til den ude fra
100 Jyllandsgade. Fordøren er tung, der er ingen automatik i den, så man må skubbe det bedste man har lært. Men indenfor venter en flot oplevelse. Sådan skulle det også gerne være at gå her. Noget er tungt og svært, men det fører som regel til faglige indsigter og viden, hvor det pludseligt bliver lidt sjovere.”*

105 Lærerne underviser støttende og vejledende, men det gør det ikke alene. Eleverne er nødt til at lægge kræfterne i for at opnå indsigter, at lære noget. Og det passer stadigvæk, men der er dukket en forræderisk frister op, der lover

hurtige genveje. Navnet er kunstig intelligens.

110

Et tyrkisk studie med 1000 elever gav i en læseferie den ene gruppe elever fuld adgang til kunstig intelligens og den anden ingen adgang. Eleverne med adgang til den lille hjælper klarede sig 48% bedre i tests undervejs end eleverne uden. Kunstig intelligens gav hurtige svar. Til eksamen var det dog vendt på hovedet, for eleverne, der havde haft adgang i læseferien, klarede sig nu 17% dårligere end de andre. Studiets konklusion er at chatten er en forræderisk læsepartner, der lokker med falske løfter. Studiet viste også, hvad vi ved at i forhold til indlæring er kendte redskaber som flash cards, quizzet og andre værktøjer, som træner hjernen til at genkalde sig centrale pointer i stoffet, langt mere effektive.

120

Da kunstig intelligens blev almenkendt ude på arbejdspladserne, konkretiserede opmærksomheden sig i en begrundet frygt for, at kunstig intelligens ville snuppe de automatiserbare jobopgaver. Aktuelt er der nye opmærksomhedsmomenter. Forskere ved Danmarks Tekniske Universitet bruger en generativ proteinalgoritme, der kan skabe korrekt konstruerede proteinkæder. Kæderne bruges i udviklingen af modgift til slangebider. Kunstig intelligens er så hurtig og dygtig at man kan reducere års arbejde til uger, fordi forskerne i stedet for møjsommeligt udviklingsarbejde i laboratoriet skal vurdere om de genererede proteinkæder nu også dur. Det er hurtigere, billigere og til stor 130 gavn for de mange især fattige mennesker verden over der dør eller får alvorlige varige mén efter slangebider. Ifølge en amerikansk undersøgelse er AI-assisterede forskere blevet 44% mere produktive i form af flere patentansøgninger og nye produkter. Men hele 82% af de samme forskere oplever et fald i 135 jobtilfredsheden, fordi kunstig intelligens automatiserer store dele af den kreative idéudvikling. Forskerjobbet bliver ensformigt for mange, fordi der ikke længere er brug for deres kreativitet, men mestendels deres vurderingsevne. Dur, dur ikke. Et andet fund i undersøgelsen er, at mens de dårligste forskere blev 15% mere produktive med kunstig intelligens som hjælper, så forøgedes de dygtigste forskeres produktivitet med 81%.

140

Efterspørgslen efter faglighed på højeste niveau fjerner kunstig intelligens ikke. Tværtimod. Kunstig intelligens er en styrkefordobler, som man får mest udbytte af, des dygtigere man er. Det stiller de krav til den fremtidige arbejdsstyrke, at man kan bruge kunstig intelligens, at man har en god faglig 145 vurderingsevne, evne til at overskue processer, samt beskrive dem. Så kære studenter – Der bliver brug for jer, især hvis I gør jer umage, bliver

dygtige fagpersoner, anstrenger jer - uanset om I skal på universitet, professionshøjskole, erhvervsakademi, erhvervsskole eller noget helt femte.

150 Kunstig intelligens er kommet for at blive. Det gælder om at lære at bruge den klogt. Og det er vi såmænd også godt i gang med på SSG med vores eget kompetenceudviklingsprojekt, så underviserne kan lære at bruge AI i deres arbejde og undervisning.

155 Men er I så klar – generation Z – til livet uden for de røde mure?

Ungdomsforsker Søren Østergaards konklusion er at det er I. Målt på kriminalitet, alkoholindtag, uddannelsesniveau, alder for sexuel debut er I langt mere ordentlige end jeres forældre. I er ressourcestærke. I er mere bevidste om jer selv, jeres position i verden, og I er blevet langt bedre til at sætte ord på jeres følelser. I er så fokuserede på vigtigheden af at levere varen, at I af og til foretrækker ikke at aflevere, medmindre det er perfekt. Og så har I en anden indstilling til forholdet mellem arbejdslivet og det andet liv. I forventer fleksibilitet i jeres arbejdstid og at den kan holdes i en sund balance. I knokler
165 generelt med skole og fritidsarbejde for at trives. Men I er ikke helt så dygtige til det sociale. Det akavede er rykket ind som en faktor, når I skal betræde nyt terræn, når man skal ud i de fælles rum: “Man går bare ikke alene ned i kantinen – ikke fordi kantinen er farlig, men fordi det bare er sådan lidt utrygt at gøre alene.”, som en på alle måder dygtig 3g-elev sagde til mig.

170 Ungdommen er og har altid været en forbandet tid. Alle der kan huske hvordan det var, ved at det er en kaotisk oplevelse af ikke at have fundet fodfæste i tilværelsen, altid at have det forkerte tøj på, være den eneste i rummet der ikke er cool. Man skal til at bære sig selv. For generation Z er fænomenerne de samme i
175 overgangsfasen, men mangefold forstærket af moderne teknologi. I sammenligner jer ikke bare med hinanden i klassen, i sportsklubben, på arbejdet, men globalt. Og ikke bare på bestemte tidspunkter, men i princippet hele tiden. I bliver bombarderet med informationer i højhastighed, nye kriser, nye ting at forholde sig til, og kravene til jer er skærpet: I skal i højere grad vælge
180 rigtigt – det er forventningen.

Søren Østergaard sammenfatter det således: I svømmer i noget andet vand. Vi voksnes erfaringer kan ikke uden videre anvendes til at forstå eller guide jer sådan rigtigt. Så når konklusionen har lydt at I er nogle sølle skrøbelige,
185 diagnoseforhippede SoMe-afhængige navlepillende unge, der bare skulle tage sig

sammen, så begår analysen den fejl, at den ikke ser vandet.

190 J.D. Salinger: *Forbandede ungdom*, Klaus Rifbjerg: *Den kroniske uskyld*, Bjarne Reuter: *Når Snerlen blomstrer*. Disse klassikere handler om unge, der tumler med underlige kroppe, med eksistentiel usikkerhed, med hjerner og hjerter der tænker og føler i en styrke, så det er overvældende. Goethe gjorde det helt tilbage i 1774 med *Den unge Werthers Lidelser* i et sprog der vandt så meget genklang hos datidens unge mænd, at der opstod en decideret wertherkult. Ridestøvler, 195 gule ridebukser og blå jakke. Werther er håbløst forelsket i Lotte, der er forlovet med Albert, men han er også taget til fange af sine alt for voldsomme og skiftende følelser: "*Jeg vil ikke mere ledes, opmuntres, opildnes; dette hjerte bruser jo dog nok af sig selv, det, jeg trænger til, er en vuggevise*" udbryder han, og skyder sig en kugle for panden. Wertherfiguren symboliserer i datidens tyske litteratur 200 individualistens oprør mod borgerskabet, de naturlige følelsers kamp mod kulturens orden. Og derfor må Werther som tragisk figur bukke under i sine følelsers vold. Følelserne vinder. Han finder sin fred. Og dermed er romantikken indvarslet.

205 SSG er et ungdomsuddannelseshus. Det betyder at vi har samlet mange forskellige ungdomsuddannelser under samme tag, og vi underviser efter love, bekendtgørelser og læreplaner. Men vi er også et dannelseshus for ungdommen. Vi hævder at danne jer til livet, men ikke kun med fokus på det voksenliv der kommer, men også på det ungdomsliv I lever undervejs. Og den dannelse 210 udvikler vi sammen med jer – i kantineudvalg, i bestyrelse, i indretningsudvalg, elevråd, PNYX, på gangene, i klasseværelserne og på rektors kontor på vej til og fra gruppearbejde og toiletpauser. Vi har smidt den bedrevidende designmanual for hvordan I burde være, væk. Og vi lytter alt hvad vi kan.

215 Vores mangeartede indsatser handler om én eneste ting – at pacificere det akavede i at gå over til fredagscafé alene i ligningen. Fjernes kan det nok ikke, men at svække det akavede må være ambitionen. Vi kalder det socialt værtskab. Kantineforskønnelsesprojekt, Noget for enhver messe om vores aktivitetstilbud, aktivitetsdag i august, fælles studieture, fredagscaféer på stadig nye måder, Go 220 Morn SSG med kahoot om lærerne: en er landmand, en anden klassekammerat med Anamariia fra Kolonihaven, en tredje takkede nej til job i NASA og en fjerde havde bestegt Kilimanjaro.

Konceptet ungdomsuddannelsesparathed er vores beskrivelse af, hvad det er for

en læringskultur man træder ind i som ny elev og skal være med til at holde vedlige. Lektielæsning, gruppearbejde, klassearbejde osv. Ikke et mål, der skal bruges i et løbende testsystem til udmåling af, hvorvidt eleverne gør som de bør. Men et klart formuleret sæt af forventninger, der med tydelighed skal afklare for
230 eleverne, hvad vi er for en skole og at vi vil noget med eleverne sammen med dem. Kan man leve op til forventningerne i det store hele og det meste af tiden, er det lige som det skal være. Nogle gange møder man i skole, hvor læringskulturen sidder lige i skabet, nystrøget, og nyvasket som fra et modekatalog og andre gange hevet op af snavsetøjskurven. Her er plads til den
235 fine og den let krøllede. Målet er at gøre overgangen til vores skole lettere, fjerne bekymringer, få langt størstedelen af eleverne til at sænke skuldrene lidt, trække vejret roligere. Og selvfølgelig er der et omend fåtal, hvor pulsen gerne må og skal en smule op.

240 På anden pædagogiske arbejdsdag efter ferien skal lærerne drøfte, hvordan de vil invitere eleverne ind i netop deres faglige læringsrum i allerførste time uden snak om karakterer, faglige mål og læreplaner, men masser af forventningsafklaring om, hvordan det mon fungerer der. Vi kalder det lærerens faglige værtskab.

245 Verden udenfor SSG er domineret af to globale supermagter – Kina og USA – der sætter dagsordenen for hinanden og for alle andre militært og økonomisk. På den ene side et kinesisk regime, hvor borgerne gladelig har vekslet privatliv og frihed for velstand og vækst. 800 millioner kinesere er på 30 år løftet ud af fattigdom. 2011-2013 brugte Kina mere beton end USA i hele det 20
250 århundrede. Kina har verdens mest udviklede overvågningssamfund, der garanterer borgernes tryghed: ingen tyverier, overfald osv. Men trygheden koster, for der er ingen ytringsfrihed, pressefrihed, forsamlingsfrihed, en meget begrænset hvis overhovedet nogen privatsfære. I Trumps USA hersker en kombination af præriens logik og the Art of the Deal. Samuel Bazzi amerikansk
255 professor i økonomi har lokaliseret præriens logik til de områder af USA, hvor den gamle frontgrænse mellem bebygget og urørt land ligger. For nybyggerne styrkede det barske liv på kanten af vildniset vigtigheden af at forsørge sig selv, sin familie og lokalsamfundet og ikke føle noget ansvar over for fremmede, de andre. I nutidens USA er de andre centralmagten i Washington, og modstanden
260 retter sig mod omfordeling, sociale programmer, våbenkontrol, mindsteløn og miljøbeskyttelse. Sådan har tonen været i republikansk politik siden 70'erne, men med Trump finder den sit udenrigspolitiske udtryk i America First.

265 De store rovdyr på den politiske savanne ser stort på diplomatiske spilleregler og
erstattet dem med kaos, brutalitet og uforudsigelighed. Sådan beskriver
Giuliano da Empoli - italiensk politisk sociolog – typer som Trump, Xi,
Erdogan og Putin. “Jeg får det værste frem i mine fjender, og det er sådan, jeg får
dem til at besejre sig selv.” triumferer Trump. Uvisheden om Trumps næste
270 træk får hans modstandere til at lukke en handel. Vil han tage Grønland? Vil
han stå ved Nato-eden?

Kære studenter. Vær ihærdige, vær ordentlige, vær parate til at tage en for holdet,
som når I planlægger gallafester, studenterkørsel osv. Tag ansvar og hjælp dem
275 der har brug for en hånd, som når man lige mangler noter fra en matematiktime
eller en teori i samfundsfag. Vær generøs med tid. Spild den gerne med nogen -
endda far og mor. Et amerikansk studie viser at det lønner sig for, har man talt
30 minutter med mor eller far hver dag, klarer man sig bedre gennem alenelivets
udfordringer. Find de små eventyr i hverdagen.

280

Men vigtigst af alt: Husk på SSG-versionen af Trumps usympatiske motto: Vi
får det bedste frem i hinanden, og det er sådan, at vi lykkes hver især og i
fællesskab. Så bliver livet smukt og stort og ikke bare hvidt og sort.

285 For 1, 2 eller 3 år siden kom I en augustdag som små forpjuskede, forsigtige og
måske også lidt forskræmte piger og drenge. I dag, en solbeskinnet junidag med
blå himmel og mågeskrig over Struers røde tage, sidder I nu her som
nyudklækkede, flyvefærdige om end lidt vingeskudte studenter, brave svende og
stolte kvinder, klar til at indtage verden. Det er en ren transformation, personlig
290 dannelse og faglig uddannelse, hver især og mindst lige så vigtigt i fællesskab.

I er klar til at flyve herfra. I skal nok finde vej over bjergpas, gennem en verden i
kaos med skiftende rovdyrsledere, ud på et omskifteligt arbejde, mens I finder
jeres work life balance. I skal bare turde tage et skridt ad gangen, i jeres tempo og
295 med jeres kurs. Det vigtigste er det indre kompas – og det har vi forsøgt at
kalibrere her i jeres tid på SSG.

Vi slutter af med den vestjyske troubadour, der gik bort i 4.11.2024 og som
forfattede tekster, der fik byerne langs Vestkysten til at fremstå om steder, hvor
300 eventyret venter.

Det er Johnn Madsen “Vest for” fra albummet Udenfor sæsonen fra 1988:

305 *En syrlig regn fra nordland*
Og en grålig duft fra sønden
Og den store røde måge
Som var dækket til af kridt
Fyrets sidste stråle
 310 *Smelter tjæren ud af spejlet*
Og fjerne klokker klinger
Og pludselig er de væk
Og lirekassen spiller Mozart
Det er Pepsi, Papsi og Pupsis melodi
 315 *Og tårnets salme bliver mere profan*
Alle er happy i vores rutcheban
Og skønheder er pludselig minder
Og spillemanden ryster på sine hænder
Vest for vest
 320 *Og øst for paradis*

Ved havnen tæt ved Dixi
Står en sigøjner i en smøge
Hans ternefarvet krykke
 325 *Er lidt for forslidt*
Og længslen i hans ansigt
Driver vest i en hullet jolle
Og der var et ekko af en salme
Han havde hørt så tit
 330 *Færgemanden fløjter til afgang*
Der er vist billetter at få endnu
Og færgen forsvinder ud i horisonten
Der er tid endnu for musikanten
Den vise mand han svinger stokken
 335 *Men der er desværre udsolgt af lykkepakken*
Vest for vest
Og øst for paradis

340 God tur – kom tilbage til galla 2026. Jeg er løbet tør for ord. Fjederen er blevet slap.

Hermed dimitterer jeg årgang 2025 fra Struer Statsgymnasium.

345

Kilde

Manuskript modtaget fra taler og udgivet af Danske Taler med tilladelse fra taler

Kildetype

Digitalt manuskript

350

Tags

Translokations-/dimissionstale

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/mads-brinkmann-pedersens-translokationstale-2025>

355

360

365

370

375

380